

81. Latvijas Universitātes
starptautiskā zinātniskā
konference 2023

SENIORU DZĪVES KVALITĀTES UZLABOŠANA

ILGSTOŠĀS SOCIĀLĀS APRŪPES INSTITŪCIJĀ

ANDA VĪKSNA

PĒTĪJUMA PROBLĒMSITUĀCIJA

- Aprūpes institūcija kļūst par mājām ar vien vecākiem cilvēkiem, kam ir komplicēti veselības stāvokļi, kuru aprūpe prasa arvien profesionālāku aprūpes darbu kā arī individuālu pieeju katra klienta problēmām.
- Aprūpes institūcijā seniori ir atkarīgi no daudziem faktoriem – aprūpes kvalitātes (darbinieku kompetences, empātijas, aprūpētāju attieksmes);
- institūcijas režīma (režīma piemērotība klienta vajadzībām) ;

- vides piemērotības (telpas, vide, droša pārvietošanās, sava istaba); informācijas; ēdiena kvalitātes; istabas biedra; privātās telpas trūkuma;
- individuālajiem faktoriem (veselības stāvokļa, funkcionēšanas spējām, motivācijas);
- sociālā darba kvalitātes ar senioru.
- Svarīga ir institūcijas darbinieku profesionalitāte, zināšanas, pieredze, spēja radīt klientam elastīgāku režīmu, lai viņš vieglāk pieņemtu savu jauno lomu, spētu pieņemt dzīvi aprūpes institūcijā.

PĒTĪJUMA DARBA MĒRĶIS

1. Analizēt teorētisko bāzi sociālajā darbā ar senioriem;
2. Atklāt tos faktorus, kas varētu uzlabot dzīves kvalitāti aprūpes institūcijā, tad būs iespējama šo principu realizācija un tiks uzlabota šo senioru dzīves kvalitāte.

PĒTĪJUMA HIPOTĒZE :

1. Normalizācijas principu neizmantošana darbā ar senioriem, mazina šo personu dzīves kvalitāti.
2. Ja tiks analizēts gerontoloģiskais sociālais darbs un apzināti tie faktori, kas traucē uzlabot dzīves kvalitāti senioriem sociālajā aprūpes institūcijā, tad būs iespējama šo principu realizācija un tiks uzlabota šo senioru dzīves kvalitāte.

“Tie apstākļi, kas ierobežo seniora brīvību,
tiesības jeb cilvēciskā atņemšana -
dehumanizācija”
(Baka & Grunevalds ,
1998, 212.-213.lpp.).

Dehumanizācijas piemēri :

Būt spiestam dzīvot grupā, kopā ar citiem, ko nav pats izvēlējis; būt spiestam saieties ar citiem, kad gribas būt vienam; ēst tad kad negribas, ēst to kas negaršo; nav neviena mājdzīvnieka par ko rūpēties; trūkst savas personīgās istabas; būt spiestam celties un iet gulēt tai pašā laikā kad citi; nav pieejamas nekādas pašiniciatīvas iespējas; nav iespējas netraucēti runāt pa telefonu; nemitīgi jāuzklausā aizrādījumi, kaut arī esi pieaudzis (Baka & Grunevalds , 1998, 212.-213. lpp.).

SVARĪGĀKĀS SENIORA DZĪVES JOMAS SOCIĀLĀS APRŪPES INSTITŪCIJĀ.

Roberts Šaloks (*Schalock R.L*) balstoties uz plašu dzīves kvalitātes literatūras pārskata analīzi ir nodefinējis, ka dzīves kvalitātes modeli veido astoņas galvenās cilvēka dzīves jomas :

- emocionālā labklājība;
- starppersonu attiecības;
- materiālā labklājība;
- personiskā attīstība;
- fiziskā labklājība;
- pašnoteikšanās;
- sociālā iekļaušana;
- tiesības (Van Hecke et all, 2018)

NORMALIZĀCIJAS PRINCIPS

Normalizācijas princips noder ikvienā sabiedrībā, visām vecuma grupām, un ir pielāgojams sociālajām pārmaiņām un individuālajai attīstībai. Līdz ar to tam būtu jākalpo par ceļvedi medicīnas, izglītības, psiholoģijas, sociālajā un politiskajā darbā šajā jomā, un lēmumiem un darbībām, kas tiek pieņemti saskaņā ar šo principu, vajadzētu būt biežāk pareiziem nekā nepareiziem (Nirje, 1967).

DARBA TEORĒTISKĀ UN

PRAKTISKĀ NOZĪME:

Teorētiski analizējot gerontoloģisko sociālo darbu sociālās aprūpes institūcijā var atklāt resursus, ko var pielietot sociālajā darbā ar senioriem, institūcijas klientiem. Savukārt šie uzlabojumi pozitīvāk ietekmētu dzīves kvalitātes uzlabošanu senioriem sociālās aprūpes institūcijā.

PĒTĪJUMA NOVITĀTE:

Izpētot senioru dzīves kvalitāti aprūpes institūcijā, (analizējot teorētisko bāzi, teorijas, gerontoloģisko sociālo darbu, dzīves kvalitātes definīcijas,) var noskaidrot tos faktorus, kas traucē ieviest normalizācijas principus sociālās aprūpes iestādē. Ieviešot normalizācijas principus senioru dzīvē tiks paaugstināta viņu dzīves kvalitāte aprūpes institūcijā.

POZITĪVIE FAKTORI:

1. Sociālā iekļaušana: viedokļa uzklaušāšanu; sadzīvisku problēmu atrisināšanu;

2. Tiesības: personāla attieksmi; respektētas senioru tiesības uz privāto mantu lietošanu;

3. Personīgā attīstība: komunikāciju ar personālu; saņemto informāciju;

4. Materiālā labklājība: seniori apmierināti ar mājīgu istabu, apgaismojumu, siltumu; garšīgu ēdienu, diētas prasību izpildi.

Pētījuma analīze atklāj, senioru dzīves kvalitāti aprūpes institūcijā negatīvi ietekmē faktori šādās jomās:

1.Emocionālo labklājību: veselības problēmas, savstarpējās attiecības, krīzes (istabas biedra, tuvinieku nāve), nespēja adaptēties, integrēties; personīgās dzīves telpas trūkums; spriedze; konflikti ar istabas biedriem;

2. Starppersonu attiecības: personīgās dzīves telpas trūkums (istabā dzīvo trīs un četri seniori ; no visiem aptaujātajiem 61 senioriem, tikai 5 dzīvo vienvietīgā istabā);

3.Vides faktori: mazas istabas; istabā nav tualetes, tiek lietoti sēdpodī; ja klients nevar pārvietoties, tad viņam nav iespējas pabūt vienam;

4. Materiālā labklājību: nerīkojas seniori ar naudu;

5. Fiziskā labklājību: SAC Nr. 2 nav lifta; pacēlājs ir, bet klients patstāvīgi pa trepēm nevar pārvietoties, vajadzīga palīdzība; problēmas nokļūt ārā, pastaigā; ventilācijas problēmas;

6. Pašnoteikšanās: ēdienkarte sastādīta bez senioru iniciatīvas; nav senioriem izvēles brīvības; netiek ievērota intimitāte; nav iespējas pabūt vienatnē; nav iespējas celties iet gulēt pēc sava bioloģiskā pulksteņa; jāievēro režīms; nevar noteikt ar ko dzīvot kopā vienā istabā.

7. Tiesības: seniori aprūpes iestādē nejūtas brīvi, noteicēji par savu dzīvi; ierobežojumi lēmumu pieņemšanā.

Sociālā darba speciālistu intervijās autore atklāja nākotnes vīzijas, kā uzlabot dzīves kvalitāti senioriem institūcijā:

1. Nākotnē jāveic aprūpes iestādē reorganizācija, lai aprūpes institūcijas režīmu pieskaņotu tuvāk seniora mājas režīmam, jo klients ir galvenais, viņš ir pakalpojuma saņēmējs;
2. Sociālās aprūpes institūcijās nepieciešams masiera, ergoterapeita, fizioterapeita pakalpojums; psihologa, psihoterapeita konsultācijas institūcijas senioriem krīzēs (adaptācijas problēmas, traumas, zaudējumi, slimības). Šis palīdzības posms senioriem nav sakārtots, bet ir ļoti nepieciešams;

3. Normalizācijas principu ieviešana institūcijā (vienvietīgas un divvietīgas istabas);
4. Atbalsts senioriem ar smagām veselības problēmām, guļošajiem klientiem;
5. Jāpilnveido brīvprātīgo darbs, jo tā ir iespēja klientiem rast jaunus sociālus kontaktus; nepieciešams transports (autobuss); nepieciešami pasākumi, koncerti, sabiedriskā dzīve;
6. Mājdzīvnieks institūcijā;
7. Samērīga darba slodze darbiniekiem un attiecīgs atalgojums.

SECINĀJUMI

1. Autore savam pētījumam izvēlējusies aktuālu, plašu, interesantu tēmu, kurā ir daudz informācijas un pretrunu. Autores atzinums ir, jautājums par dzīves kvalitātes uzlabošanu senioriem sociālās aprūpes institūcijās ir jāaktualizē vēl plašāk, jo sociālās aprūpes institūcijās ir jāveic reformas, kas mainītu attieksmi pret klientu. Klients šajā sistēmā ir galvenais (maksātājs, pakalpojuma saņēmējs) tāpēc, vispirms jārespektē klienta vēlmes un vajadzības, tikai tad aprūpes institūcijas intereses. Tēmai būtu jāpievērš daudz lielāka uzmanība visos trīs sociālā darba līmeņos.

2. Apkopojot pētījumā iegūtos rezultātus autore secināja, ka pētījuma hipotēze apstiprinās, ja tiks dehumanizācijas riski novērsti, tad aprūpes institūcijā varēs realizēt normalizācijas principus, ar kuru palīdzību uzlabosies senioru dzīves kvalitāte institūcijā.

3. Sociālajam darbiniekam strādājot sociālo gerontoloģisko darbu svarīgi sasaistīt teorētiskas zināšanas ar praksi, jo rodoties riskiem un sarežģītām situācijām, bez profesionālām zināšanām sociālais darbinieks var nepamanīt problēmu, neprast to novērtēt un laicīgi sniegt klientam profesionālu palīdzību.

4. Teorētiski analizējot un praktiski pētot senioru dzīves kvalitāti aprūpes institūcijā, autore saskata pozitīvas iespējas un vienlaicīgi pretrunas. Institucionālais rāmis neļauj senioram dzīvot pierastajā ritmā, būt noteicējam pār savu dzīvi, lēmumiem, nedod viņam iespēju izmantot savas cilvēktiesības uz pašnoteikšanos, intimitāti, brīvību, cieņu. Sociālie darbinieki arī saskata šo problēmu un domā, kā perspektīvā to risināt.

5. Strādājot sociālo darbu ar senioriem aprūpes institūcijā jāanalizē, jāpraktizē rīcībspējas teorijas pamatprincipi: jāļauj klientiem pašiem pieņemt sev svarīgi lēmumi un arī jādod iespēja uzņemt atbildību par lēmumu sekām.

5. Senioriem pilnībā nodrošinātas aprūpes institūcijā fiziskās vajadzības: ēdiens, siltums, dzīves telpa, droša vide, bet sociālās un psiholoģiskās vajadzības ir neievērotas vai daļēji ievērotas.

6. Sociālās institūcijas senioru ikdienu ļoti negatīvi ir ietekmējusi Covid -19 pandēmija, ierobežojumi tikties ar tuviniekiem. Tas ir radījis emocionālu spriedzi, kas var vēlāk radīt sekas veselībai (mentālajai, fiziskajai).

6. Sociālās aprūpes institūcijā ievērojot normalizācijas principu, tiktu radīti senioriem tādi paši apstākļi, kā dzīvo seniori savās dzīves vietās. Tas mazinātu spriedzi, uzlabotu psiholoģisko mikroklimatu un nodrošinātu senioriem institūcijā individuāli piemērotus dzīves apstākļus.

7. Sociālā darba speciālistiem ir problemātiski veikt sociālo gerontoloģisko darbu aprūpes institūcijā, jo ir jāievēro daudz formalitātes, noteikumi, likumi, kas ne vienmēr ir pieņemami institūcijas klientam. Rezultātā sociālais darbinieks ir starpnieks starp klienta interesēm un likumu.

8. Dehumanizācijas riski pazemina dzīves kvalitāti aprūpes institūcijā un grauj senioru dzīves kvalitātes līmeni. Ietekme ir ne tikai psiholoģiska, bet arī fiziska. Senioru dzīves kvalitātes uzlabošana aprūpes institūcijā nav iespējama bez resursiem: darbinieku skaita palielināšanas; darbinieku algu fonda palielinājuma; ēku un telpu rekonstrukcijas (piemērojot vidi klientu vajadzībām); mazāku aprūpes centru izveidošanu; darbinieku apmācības; kadru rūpīgas atlases; profesionāliem sociālajiem darbiniekiem; ētikas normu standartizācijas.

Paldies par uzmanību!

**81. Latvijas Universitātes
starptautiskā zinātniskā
konference 2023**